

Dan-Silviu Boerescu

MARILE IMPERII ALE LUMII

Umbra Turnului Babel peste Piramide

IMPERIILE ANTICHITĂȚII:
EGIPT, BABILON, SUMER,
ASIRIA, FENICIA

București, 2025

SUMAR

„Un drum prin deșert...” – mituri istorice seducătoare între Mesopotamia și Valea Nilului	7
Sumerul ziguratelor, cuneiformelor, roții olarului și „invenției” timpului	12
Mitul controversat al lui Sardanapal, un tablou care i-a adus ostracizarea lui Delacroix, Asiria sau de ce basoreliefurile din Ninive nu prevedeau triumfurile lui Andre Agassi	33
Turnul Babel și Grădinile Suspendate ale Semiramidei din Babilon, un imperiu în care se pătrunde prin Poarta Zeilor și un cod de legi	74
Hannibal și elefanții lui sau Fenicia, imperiul marilor navigatori, huliți și defăimați de rivalii lor	102
Egiptul antic, dincolo de blestemul faraonilor, și frumusețea lui Nefertiti sau a Cleopatrei, ajungând până la simbolistica bancnotei de un dolar	123
Cuneiforme și hieroglife bibliografice	193

„Un drum prin deșert...” – mituri istorice seducătoare între Mesopotamia și Valea Nilului

Un poet scria cândva că un drum prin deșert este singurul lucru pentru care merită cu adevărat să trăiești. Să o iei pe urma caravelor înseamnă nu doar să împărtășești mirajul mătăsurilor și al mirodeniilor din baloții purtați de atemporale cămile, ci și să pătrunzi cu imaginația în oaze uluitoare ale Istoriei...

Din milioane de fire de nisip s-au țesut povești fabuloase. Între imperiile Antichității, Egiptul, Babilonul, Sumerul sau Asiria au reprezentat forme speciale de agregare a societății, care au creat deopotrivă mituri seducătoare și structuri politico-militare solide, apte să susțină civilizații înfloritoare, jalonând evoluția umanității între Mesopotamia și Valea Nilului.

Sumerul, străvechea civilizație, de acum cinci milenii, dintre Tigrul și Eufrat, pare să fie primul loc din lume „guvernat” de scriere, cea cuneiformă, care a marcat – „tehnic” – începutul propriu-zis al Istoriei. Zigu-ratele din Uruk (cea dintâi metropolă din istoria lumii), Ur, Kiș, Lagaș, Nippur și Eridu, erau de forma unor piramide în trepte – șapte niveluri, fiecare simbolizând un astru – și aveau în vârf un templu care servea și ca observator astronomic. Sumerienii „au inventat timpul”, deoarece au împărțit ziua în două jumătăți – cea diurnă și cea nocturnă –, în perioade de 12 ore, orele în 60 de minute și minutele în 60 de secunde și aveau cunoștințe care le-au permis să facă observații astronomice și să fie primii care au înregistrat mișcarea stelelor.

Asiria a cunoscut înflorirea spectaculoasă a orașului Ninive, pe care profetul evreu Naum l-a numit „cetatea care varsă sânge”. Adevărul zguditor al acestor cuvinte este confirmat de basoreliefurile descoperite în

templul lui Senaherib de aici. Unul dintre ele înfățișează un călău care smulge limba unui prizonier imobilizat la pământ de către alți tortionari. Potrivit inscripțiilor, prizonierii erau trași cu frânghii legate de niște cârlige înfipite în nări sau în buze. Demnitarii luați captivi erau obligați să poarte la gât, în chip de macabre coliere, capetele retezate ale regilor lor.

Dar, cu câteva milenii înaintea triumfurilor de pe terenul de tenis al ultimului asirian faimos, Andre Agassi, Ninive a însemnat și ceva de importanță capitală pentru cultura universală – faimoasa bibliotecă a lui Assurbanipal, menită să strângă toate cunoștințele imperiului într-o singură arhivă. Venind din cele mai îndepărtate colțuri ale lumii antice, filozofi, astronomi, matematicieni și medici întreprindeau lungi și costisitoare călătorii pentru a avea acces la informațiile adunate acolo.

Babilonul nu este numai legenda Turnului Babel, o poveste emblematică despre diversitatea culturală, regăsită și în Biblie, ci și construcția imperială a unor străluciți conducători, precum Hammurabi sau Nabucodonosor.

Polii de putere din bogatul bazin economic al Mesopotamiei au alternat multă vreme între Asiria și Babilon. După ce a fost cucerit și distrus de ferocii invadatori asirieni, Babilonul a renăscut însă spectaculos. Centru al artei și culturii, era denumit în Scripturi „Stăpâna Regatelor“. Menționat în capitoul Genezei din Biblie, avea peste 90 de metri înălțime și a fost distrus în timpul cuceririi Babilonului de către Alexandru cel Mare, cu toate că acesta a încercat să îl salveze. Orașul era recunoscut și pentru Grădinile Suspendate, una dintre șapte minuni ale lumii antice, construite de către Nabucodonosor pentru soția sa, Amyitis, care ducea dorul țărâmurilor natale.

Soarta orașului se schimbă radical cu mult înainte, odată cu venirea pe tron a lui Hammurabi, în 1792 î.H. În timpul domniei sale, el și-a extins teritoriul de-a lungul Eufratului, anexând mai multe vechi centre urbane, precum Ur, Uruk, Isin și Larsa. Conducător al unui înfloritor imperiu, Hammurabi era văzut ca un zeu și a postulat noi reguli pentru

poporul său. *Codul lui Hammurabi*, care datează din 1754 î.H., conținea 282 de legi. Gravată pe o bucată de patru tone de piatră, care acum este expusă la Muzeul Luvru din Paris, codul prezenta numeroase pedepse aspre în cazul în care legile sunt încălcate, pedepse care includeau tăierea anumitor părți ale corpului, precum limba, mâinile, sânii sau urechile. Codul conține și primul exemplu al prezumției de nevinovăție până la proba contrarie. Justiția era determinată de cele trei clase sociale ale Babilonului: cetățenii cu proprietăți, oamenii liberi și sclavii. De exemplu, dacă un doctor omora un pacient bogat, drept pedeapsă i se tăiau mâinile, dar dacă pacientul era un sclav, o compensație financiară era suficientă.

Dincolo însă de controversele juridice sau bătăliile epice din Antichitate, *Epopoea lui Ghilgameș* este un poem epic din Mesopotamia, aparținând culturii sumero-babiloniene și considerat cea mai veche scriere literară păstrată a umanității, datând de la începutul mileniului al III-lea î.H. S-a păstrat, lacunar, pe 12 tăblițe de lut, în biblioteca regelui asirian Assurbanipal de la Ninive și povestește faptele eroice ale lui Ghilgameș, legendarul rege al cetății Uruk și prietenul uriașului Enkidu...

Vreme de milenii, Egiptul antic, a cărui prosperitate era dependentă de bogăția Nilului, a proiectat Divinitatea pe Pământ, faraonul preluând adesea semnificația lui Ra, zeul suprem – Soarele, într-un sincretism cultural elenistico-ptolemeic pe urmele unor personaje ca Ramses, Tutankamon, Nefertiti, dar și Cleopatra sau Marc Antoniu, ori chiar Alexandru Macedon. Dar, în egală măsură, ca instituție socială ordonatoare, cu toate „accidentele“ de creștere inerente, Egiptul a funcționat impecabil, generând o civilizație remarcabilă, perpetuată – nu doar simbolic, prin piramide și templele din Valea Regilor – în timp, continuând să fascineze și astăzi.

Vechii egipteni și-au dezvoltat o cultură extrem de sofisticată, prin intermediul căreia s-au realizat progrese semnificative în ceea ce privește practicile medicale, inovațiile arhitecturale, motivele literare din poezie și proză, dar nu numai.

Egiptul antic a presupus peste milenii și o istorie alternativă, cu semnificații oculte, soteriologice. Faimosul „blestem al faraonilor“, care a devenit popular după ce arheologul Howard Carter a deschis mormântul lui Tutankhamon în noiembrie 1922, fiind un astfel de exemplu. Dintre cele 58 de persoane prezente la deschiderea mormântului și sarcofagului, opt au murit în următorii 12 ani. Mitul blestemului a debutat în 1923, când o faimoasă scriitoare din epocă, Marie Corelli, a trimis o scrisoare revistei *The New York World* în care cita dintr-un text antic avertizând asupra consecințelor teribile pentru oricine ar fi îndrăznit să deranjeze mormintele regilor Egiptului. În acea perioadă, Howard Carter devenise din ce în ce mai frustrat de numeroșii vizitatori care inoportunau cercetările sale, iar scrisoarea lui Corelli, care fusese popularizată de presă, a avut exact efectul pe care și-l dorea: să șocheze și să sperie intrușii. Astfel, arheologul a putut continua săpăturile și examinarea mormântului fără nicio interferență supărătoare; de aceea, el nu a contrazis niciodată afirmația lui Corelli, cu toate că nu deținea nicio dovadă pertinentă a vreunui blestem...

„Aș fi vrut să desenez totul și nu îndrăzneam să mă apuc de lucru. Simțeam că, neputând să mă ridic la înălțimea celor pe care le admiram, diminuam ceea ce voiam să imit. Nicăieri nu am fost înconjurat de atâtea obiecte în stare să-mi exalteze imaginația. Aceste monumente, care marcau respectul datorat sanctuarului Divinității, erau cărțile deschise din care s-a dezvoltat știința, unde a fost dictată morala, unde au fost profesate artele utile. Totul vorbea, totul era animat și mereu în același spirit.“ Astfel descria Dominique Vivant Denon (1747–1825), artist plastic atașat armatei lui Napoleon Bonaparte, sentimentele pe care le trăia la întâlnirea cu măreția ruinelor Egiptului, atunci când reverberațiile culturale au reușit să pună în umbră semnificațiile militare ale unei campanii altminteri de neînțeles, dar care a dus și la interesul pentru descifrarea hieroglifelor, după descoperirea în zidul fortului de la Rosetta (El Rachid) a celebrei *stèle* de bazalt negru, conținând textul unui omagiu adresat faraonului Ptolemeu al V-lea, redat prin trei tipuri de scriere: hieroglifică, demotică și elină.

Dar, cu o vorbă a lui Bismarck, este mai important să faci istorie decât să o scrii!?! Incursiunile în locuri magice ale Antichității, precum Ninive, Babilon, Luxor sau Alexandria, ar putea oferi mai multe tipuri de răspuns.